

SMÄRRE MEDDELANDE

OM RUNSTENSFRAGMENTEN VID HAGBY I TÄBY SOCKEN

På gårdsplanen vid Hagby, Täby socken, Uppland, står resta tre runstenar, U 152—154. De hittades vintern 1929—30, då en igenrasad källare utgrävdes i en åker NÖ om Hagby, där gården Lissby tidigare legat. Av stenarna var ingen oskadad, utan de fick efter framtagandet sammanfogas av en stor mängd större och mindre delar. Sammanlagt tycks åtminstone omkring 130 runstensfragment kommit i dagen vid det forna Lissby. Av dessa återstår nu 9, som ej låtit sig sammanfoga, och som därför upplagts på tomten till Hagby, bakom norra flygelbyggnaden, något tiotal m N om dess nordöstra hörn.

Dessa fragment har av Elias Wessén i Upplands runinskrifter I, 1940, uppdelats på tre olika stenar, vilka givits numren 155—157 samt ortbenämningen Lissby, Täby sn IV—VI. De behandlas, a. a. s. 233 f., sålunda:

155. Lissby, Täby sn. IV.

Tre fragment, funna 1929 och 1930 på samma plats som de föregående. Rödgrå, finkornig granit. Ha säkerligen utgjort delar av samma runsten. Fragmenten förvaras på Hagby gård.

A: 84 × 86 cm. Runslinga med inskriften: **n × auk × ulfr li**

B: 68 × 115 cm. Inskrift: **na × þair × uaru × sunir × a . . . r ×**

C: 87 × 64 cm. Inskrift: **rnar × auk × ragnfriþ**

Fragmenten B och C höra nära tillsammans, och inskriften på C utgör en direkt fortsättning av den på B.

Av hela inskriften kan rekonstrueras:

[*Svæi*]nn ok *Ulf*r le[*tu* *ræisa* *stæi*]na. þair varu synir *Arnar* ok *Ragnfrið*[a]r.

"Sven och Ulv läto resa stenarna. De voro Örn's och Ragnfrids söner."

Runstenen torde ha hört samman med U 153, som Sven och Ulv ha rest till minne av sina bröder Halvdan och Gunnar.

156. Lissby, Täby sn. V.

Två fragment, funna 1930 på samma plats som de föregående. Det ena är av rödaktig, finkornig granit, det andra av ett mera blågrått gryt. Möjligen ha de därför varit delar av två olika runstenar.

A: 47 × 46 cm. Inskrift: × **h-lmi × lit × Holmi let . . .**

B: 66 × 29 cm. Inskrift: **a sta**

157. Lissby, Täby sn. VI.

Fyra fragment, funna 1930 på samma plats som de föregående. Ljus, kornig granit. De ha möjligen utgjort delar av samma runsten. Fragmenten förvaras tills vidare på Hagby gård.

A: 44 × 33 cm. Ristningen består av delar av ett kors.

B: 38 × 19 cm. Runslinga med inskrift: **tu × r.**

Fig. 1. Sex av de sju sammanhörande runstensfragmenten vid Hagby gård (Lissby), Täby sn, Uppland, hoplagda på marken. Ristningen är ifylld med svart vattenfärg. Foto förf. 1964. — Six of the seven related fragments of runestone at the Hagby (Lissby) farm in the parish of Täby, Uppland. The carving is filled with black water-colour. Photograph by the author.

C: 38 × 33 cm. Tre med stenkitt sammanfogade bitar. Passar samman med fragment B. Runslinga: [r]ais.

D: 33 × 33 cm. Runslinga: a.

Man lägger märke till, att Wessén på flera punkter reserverar sig beträffande fragmentens inbördes gruppering. Det är sålunda endast i fråga om de tre styckena U 155 A-C som han talar om säker samhörighet. Det visar sig också, att reservationerna är i hög grad befogade, och att stenstyckena måste uppdelas annorlunda än vad som skett i UR.

Redan år 1962 blev jag av en runkunnig zoolog, fil. stud. Hans-Erik Wanttorp, uppmärksam på att mera fanns att säga om runstensfragmenten vid Hagby gård. Wanttorp hade upptäckt, att fragmentet U 157 B exakt passar in i den brottyta som på det stora stycket U 155 A avbryter runslingan vid runorna II. En misstanke att så vore förhållandet inställer sig tämligen osökt, då man studerar pl. 102 i UR I, i synnerhet om man betraktar de båda fragmentens runtext: U 155 A n × auk ulfr II får sin naturliga fortsättning i U 157 B-C tu × rais.

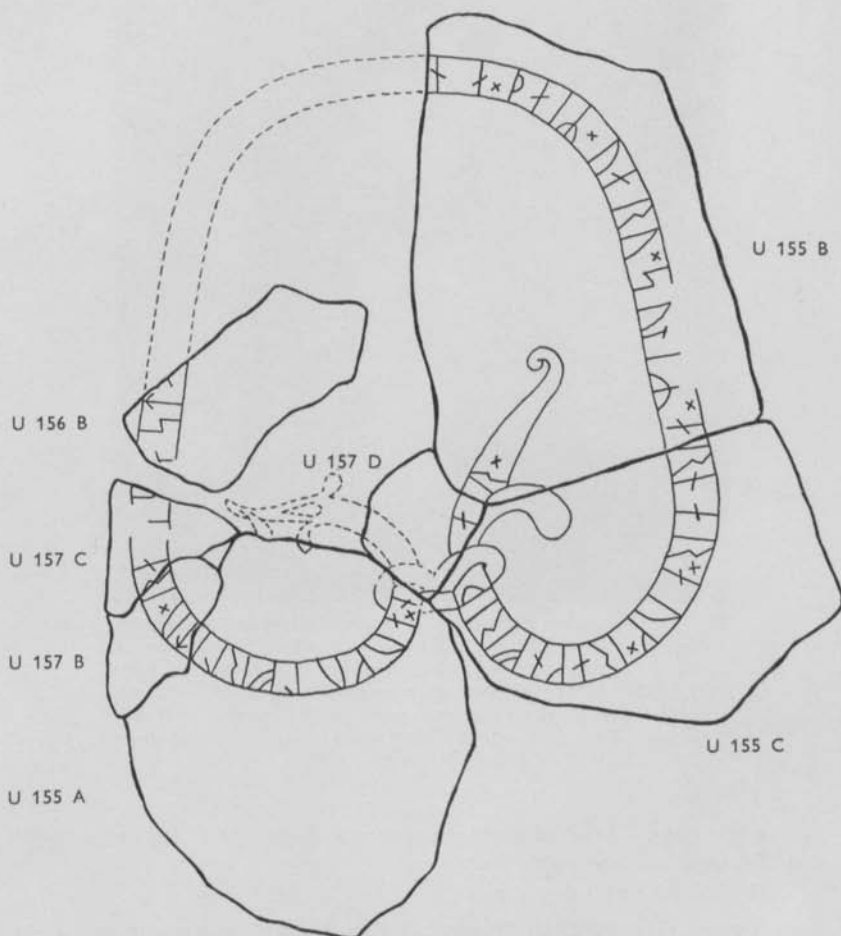

Fig. 2. Skiss, något schematiserad, visande de sju sammanhörande runstensfragmenten vid Hagby gård (Lissby), Täby sn, Uppland, med deras inbördes placering. De streckade linjerna utmärker de största nu förlorade partierna av runslingan, såsom dessa får tänkas ungefärligen ha legat (rekonstruktionen av djurhuvudet är givetvis endast hypotetisk). Teckning av förf. — A slightly schematic sketch, showing the seven related fragments of rune-stone at the Hagby (Lissby) farm in the parish of Täby, Uppland, with their relative positions. The lines of short dashes denote the largest lost portions of the runic meander, in the positions in which these portions may be imagined to have lain approximately (the reconstruction of the animal head is, of course, only hypothetical). Drawing by the author.

I Wanntorps sällskap har jag därefter ett flertal gånger besökt Hagby gård. Vi har därvid kunnat konstatera, att ytterligare tvenne fragment otvivelaktigt hör samman med de ovan nämnda, nämligen U 157 D och U 156 B. Sista partiet av den bevarade texten på U 155 C utgöres av runföljden **raknfriþ**. Efter runan þ korsas runslingan av ett koppel av gängse typ, vilket, då stenen bröts sönder, delats ungefär på mitten. På U 155 B vidtar sedan rundjurets svans, innehållande inskriftens sista runa + skiljetecken: **r** ×. Det avslutande kvinnonamnet står alltså i genitiv: *Ragnfriðar*. Det **a** i ändelsen, vilket saknas mellan fragmenten U 155 B och C är tvevelsutant det som återfinnes på U 157 D. Detta stycke passar väl till motsvarande brottyta på U 155 C, varvid det streck, som i sned vinkel korsar ramlinjen på U 157 D, visar sig höra till det ovannämnda kopplet.

Texten **a sta** på U 156 B utgör med säkerhet fortsättning på det **n** × **auk** × **ulfr litu** × **rais** som återfinnes på fragmenten U 155 A med U 157 B-C. Övergången från dessa till U 156 B är dock icke direkt, utan ett mindre stycke saknas däremellan, innehållande undre hälften av **s** och övre hälften av det sista **a** i **raisa** med tillhörande partier av ramlinjerna. För den nära samhörigheten mellan U 156 B och U 157 C talar, förutom själva texten, även stenart, runformer och hugningsteknik.

Således måste de sju fragmenten U 155 A-C, U 156 B och U 157 B-D föras till en och samma runsten. Vid mitt sista besök på platsen, den 4 april 1964, företogs en provisorisk hopläggning av dem på marken, med undantag av U 155 B, som var för tungt för att låta sig flytta. Resultatet syns i fig. 1.¹ Det största fragmentet, U 155 B, måste sedan tänkas insatt ovanpå U 155 C, passande till detta och U 157 D. En tämligen stor lucka skulle då uppstå mellan U 155 B och U 156 B. I en teckning, fig. 2, har jag sökt ge en uppfattning om hur detta skulle te sig.

Av hela inskriften skulle enligt det ovan sagda följande finnas bevarat:

n × **auk** × **ulfr** ⁵**litu** × ¹⁰**raisa** **sta** ... **na** × ¹⁵**þair** × ²⁰**uaru** × ²⁵**sunir** × ³⁰**arnar** × ³⁵**auk** × ⁴⁰**raknfriþar** ×

Hur många runor som stått på det förlorade stycket mellan 20 **a** och 21 **n** är svårt att exakt avgöra. Det är emellertid fullt klart, att 21—22 **na** inte kan utgöra sista stavelsen i det ord som inleddes med 18—20 **sta**, såsom Wessén antagit, då han rekonstruerat: [*Svæi*]nn ok *Ulfr le [tu raisa stæi]na*. Det är i stället rimligare, att 21—22 **na** är rest av possessivpronomenet

¹ Det bör observeras, att på fragment U 155 A finns två ristningsrester, som ej är synliga på planschen i UR. Dock är åtminstone den ena fullt tydlig och möjlig att markera genom imålning. Det är ett helt kort, vinkelböjt streck, beläget vid stenstyckets inre fria kant. Denna vinkel har uppenbarligen utgjort spetsen av rundjurets underläpp. Vidare finns något till vänster om denna detalj en några cm lång urskålning i kanten mellan stenens framsida och brottytan. Denna fördjupning är med stor sannolikhet en rest av rundjurets nosflik. Med hjälp av dessa båda detaljer kan sålunda djurhuvudets läge tämligen säkert bestämmas.

sina (ack. pl. mask.), vilket i så fall sannolikt föregåtts av substantivet **bry þr** (ack. pl.) "bröder".

Stenen har, såsom Wessén påpekar (om U 155), med stor sannolikhet hört samman med U 153, likaledes rest av Sven och Ulv efter sina bröder, vilka hetat Halvdan och Gunnar (skrivet ack. **hlftan** resp. **kunar**). Det förefaller mig tämligen tvevelaktigt, att dessa båda namn kunnat få plats på det nu förlorade stycket tillsammans med vad som för sammanhangets skull måste ha stått där. Det verkar i stället som om inskriften skulle utelämna namnen på dem, efter vilka stenen rests, ett förhållande, som ingalunda vore unikt. Dessutom återfinnes namnen på U 153.

Utifrån detta kan man kanske våga följande rekonstruktion av inskriften: *[Svæi]nn ok Ulþr letu ræisa stæfina æftir bróðr si]na. Þæir varu synir Arnar ok Ragnfríðar.*

"Sven och Ulv lät resa stenarna efter sina bröder. De var söner till Örn och Ragnfrid."

Av de nio runstensfragmenten vid Hagby gård återstår nu två, om vilka intet sagts ovan, nämligen U 156 A och U 157 A. Wessén anmärker om det förra, att det, jämfört med U 156 B, är av ett annat mineral, en omständighet, som gör att han ifrågasätter deras samhörighet. I själva verket är skillnaden i stenart alltför uppenbar för att något tvivel skall kunna råda. Samma tydliga avvikelser i fråga om mineralet uppvisar fragmentet U 157 A. Detta och U 156 A måste således skiljas från alla de övriga. U 156 A och U 157 A visar dock sinsemellan ett flertal slående överensstämmelser. Sålunda skulle de, med hänsyn till huggningstekniken och det sätt, på vilket ristaren jämnat ristningsytan, mycket väl kunna höra till samma runsten. Då de emellertid inte kan direkt passas samman, och stenarten därtill ej med säkerhet är densamma i dem båda, är det säkrast att uppföra dem under olika nummer. Dock verkar det i hög grad troligt, att de huggits av samme ristare. Att denne varit upphovsman även till den i det föregående rekonstruerade stenen förefaller däremot föga antagligt. I varje fall representerar de båda fragmenten U 156 A och U 157 A ett säkrare och mera omsorgsfullt stenhuggeriarbete än de övriga.

Det visar sig alltså, att, jämte dessa två stycken, större delen av en enda runsten kommit i dagen vid Lissby. Det måste framstå såsom i hög grad angeläget, att åtminstone de mindre fragmenten sammanfogas med tanke på risken att de eljest förkommer eller skadas. Helst såge man kanske, att alla de sju delarna hopsattes och stenen restes trots sitt icke helt fullständiga skick. Emellertid har Hagby nyligen bytt ägare, och marken, där det gamla Lissby legat, skall inom kort bebyggas. Kanske kan en noggrann kontroll vid grundgrävningarna rädda de runstensfragment, som sannolikt ännu finns kvar i åkern, och med vilka den andra stenen i Svens och Ulvs dubbelmonument över sina bröder skulle kunna kompletteras. I varje fall skulle man önska denna sten en säkrare framtid än att i sju delar bli ligande bakom ett av husen i Hagby.

Börje Westlund